

ROGERIUS I.

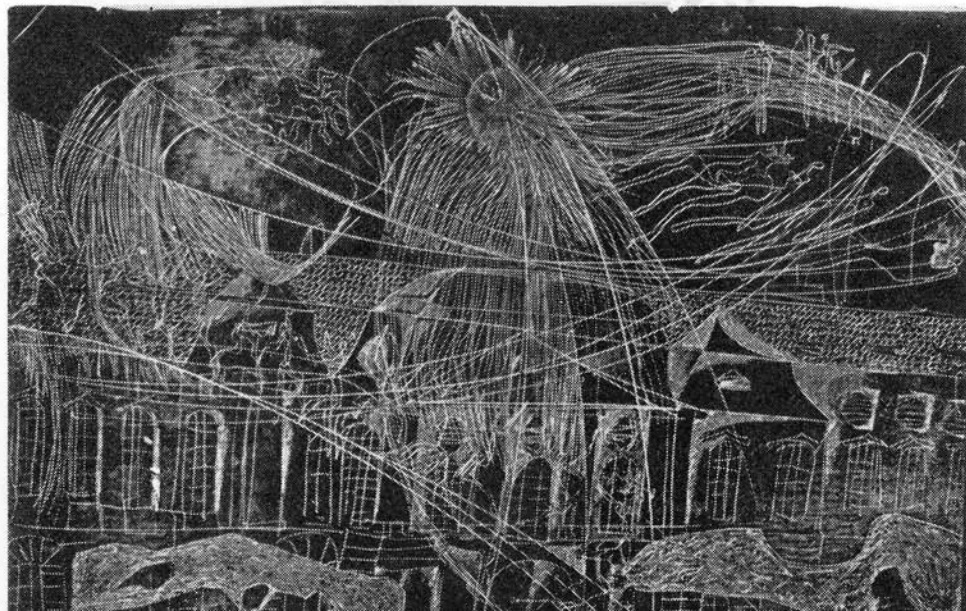
RÉGI ÉS ÚJ VÁRAD

A régi küzdelem egy pillanata... A mocsaras lapályon cuppogva fröcsköli szét a békalencsés pocsolyát a barbár harcosok lovainak lába, rikoltozásukat hullámokban zúditja a városra a szél, ugyanaz a szél, amely néhány óra múlva a háztetők lángjait kavarja rémült önkivületben. Némák a holtak, halálos csendben bujdosnak a domboldali cserjésekben az elmenekültek — hangjuk csak a támadóknak van.

...S a messziről jött küldöttek, a rabló hordákkal szemben magánosan felmagasló Rogeriusnak, aki a kultúra és a humanum szavait mondja a tájnak. Nem tudhatja, csak hiszi, hogy végső fokon ezek a továbbélés szavai, s hogy a távoli idők akusztikai erősítőiben sztentori hangzásokká nőnek.

Zuhatagos fény, amely derűs békét villantgat fel az ablakokon; kévesűrű zápor; kánikula, amely szellemidézőn patogtatja a tetőzet hatalmas építményét; vakolatot mállasztó fagy — minden egyszerre éri a palotát.

Minden időkben él, mert az idők gyűjtőpontjában, a mostanban él.

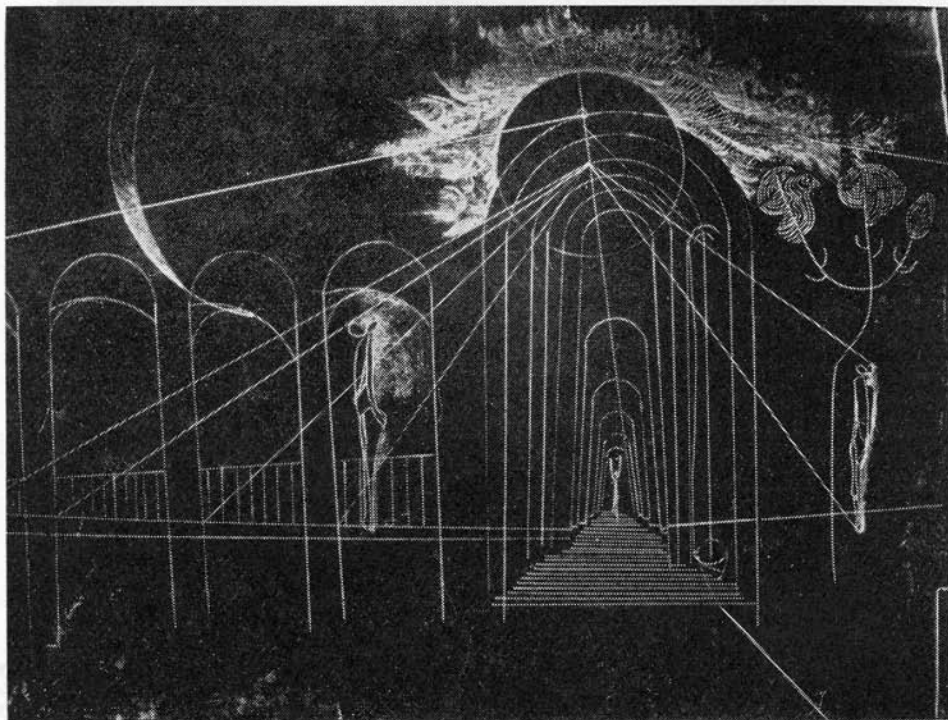

BAROKK PALOTA

A levegőből, szárny-nyomok után tájékozódva a számos alakban is egy világi szépség száll a falak elé. S fent, a felhők éppen üres helyén felsejlik a sokéletű épület lelke.

Falak oltalmában, jó időjárások vonzására állnak előtte a magnóliák.

KANONOKSOR

Éppen úgy lehet itt, a vaskos oszlopok tövén napfényben állani, mint az árnyéktalan tereken, szerelmes szavakat suttogni, mint erdőben a fatörzsek oltalmában, friss levegőt szívni, mint a minden szelek járta szabadban.

E boltívek alatt a világosság nap-protuberanciák sugárzása, átható és nyugtalanító,

az architektúra áhitata nem művi, hanem a természet kiegyensúlyozottságának meghittségéből fakadó,

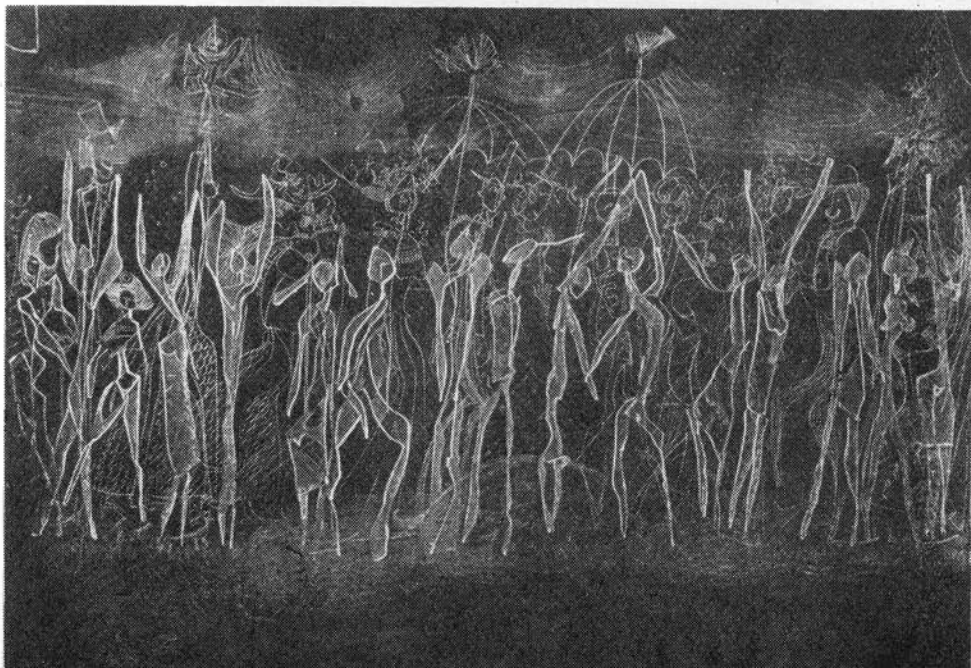
s a tér sem befogott — felkörös elhatároltsága az ég homorúságával párhuzamos.

SZÍNHÁZ

Az oldalfalakhoz ragasztott rozoga vaslépcsők majdnem összerogynak a régiségtől. Járhatatlanok. A város felett elhúzó szelekbe csak a kiteljesülés irányába növekvő művészi lét embrióinak papírsárcányai, a próbálkozások érnek fel. Súlyos lombozattal áll a kultúra fája.

A falakon belül kisebbre vagy nagyobbra méretezett változataiban is helye van a világnak, de csak akkor, ha színpadképei nem az erőszakolt beállítások csikorgó csigarendszerain, hanem az igazság természetességének zajtalan áttételein mozdulnak el. Az épület jövője, hogy ilyen igények palántái állják körül.

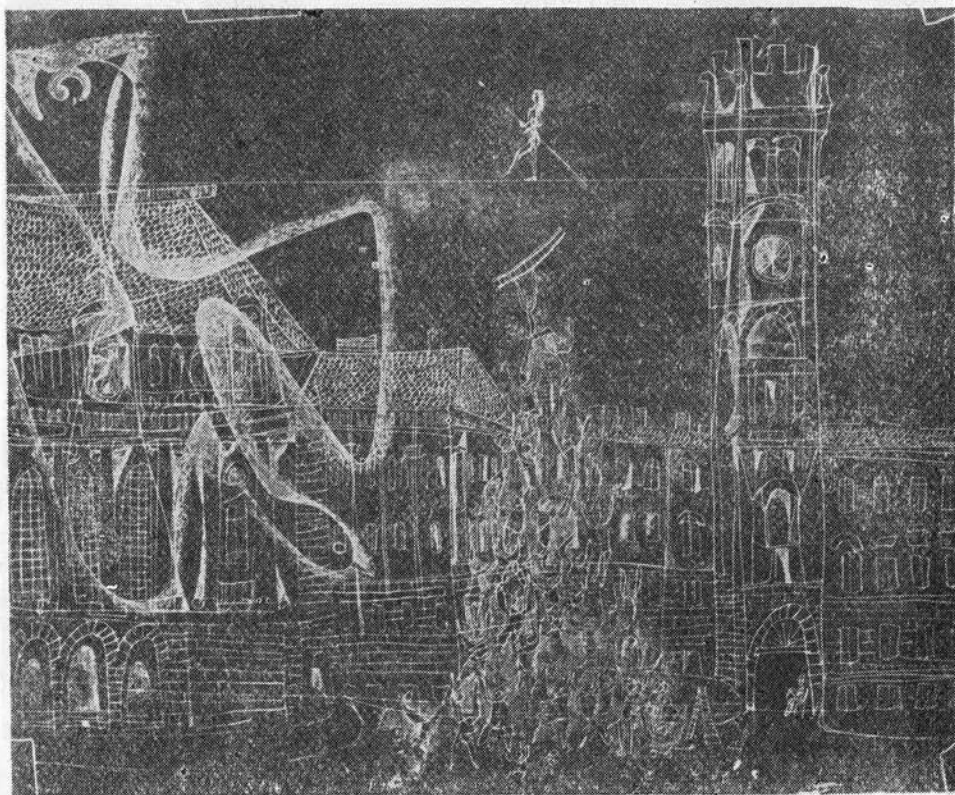
FÓUTCA

Nőkhöz csapódó finom fekete ostorok a férfiak pillantásai.
A lányok meg-megrebbenő szemekkel járnak.
Srácok kezében bedögleni készülő elem hörögteti a hordozható magnetofont.

Lassan menőket kerülgetve, kifulladásztó cikkcakkban haladnak a sietők.

Mögöttük a régi korzó magas, hideg szellemalakjai: nagyléptű, cilinderes urak, cicomás kalapú, harangszoknyás, napernyős hölgyek.

Allandó a jelen zajos nyüzsgése, mint a Körös folyása, s mindig jelen lévő a hangtalan mozgású múlt, akár a vizek alján a sodrással tartó kvarcos homok.

Kötél feszült ki a jeles épületek ormai között.
...A kecses légtornásznót fényes délben vették észre a szédítő magasságban, ahol meg-meginogva, kis pihenőkkel haladt előre. „Azonnal szálljon le!” — kiabáltak először a tériszonyban szenvedők. A légtornásznő nemet intett a fejével. Tömeg gyűlt össze, s lázas tanakodás kezdődött: meg kell menteni! Nagyjából erős férfiak voltak, köztük

sok önkéntes tűzoltóval — egymás vállára állva hatalmas gúlát alkottak, a gúla csúcsáról létrát nyújtottak a légtornászno lábai elé, aki nem tudott tovább lépni, és leszállt. A tömeg fellélegzett: „Megmenekült!” A légtornászno sírt: „Lehoztak!”

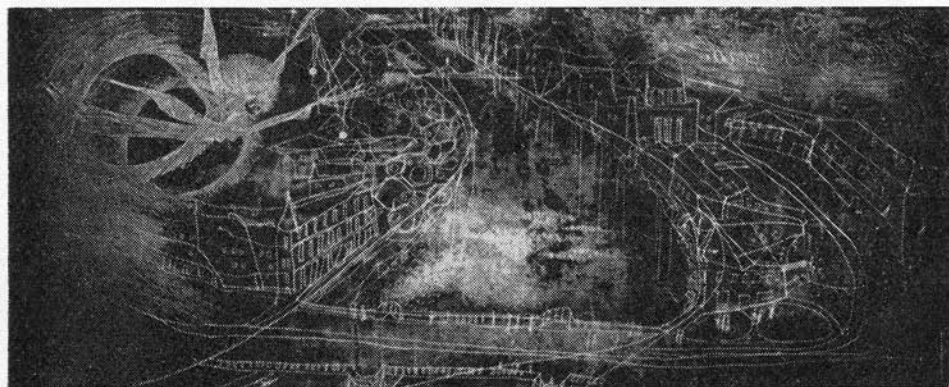
Voltak néhányan, akik hazafelé menet megkérdezték maguktól: „Olyan gyönyörűen csinálta, nem lett volna jobb ponyvát feszíteni alá?” Pedig a város újító szelleme nem is ismeri a szédülést.

SZECCSZIO

Olcsó ornamentika-halmaz, semmitmondóan sok círáda, hivalkodó girland-jelentéktelenség, áporodottan gyűrűző-bugyborékoló langyos áradat. Burjánzanak a természet formáinak édeskés utánzatai, s megfojtják a mintát, a természetet. Elvész a tér, következésképpen beszűkülnek a mozgulatok; nem lehet látni a horizontot, következésképpen eltűnik a messzejutás vágya; nincs elég levegő, következésképpen eluralkodik a lagymatag álmodosság oxigénszűrő hangulata.

Tapadós, lehúzó terep — hatalmas szárnyakra, nagy madarak olthatlan térszeretetére van szükség a felrepüléshez.

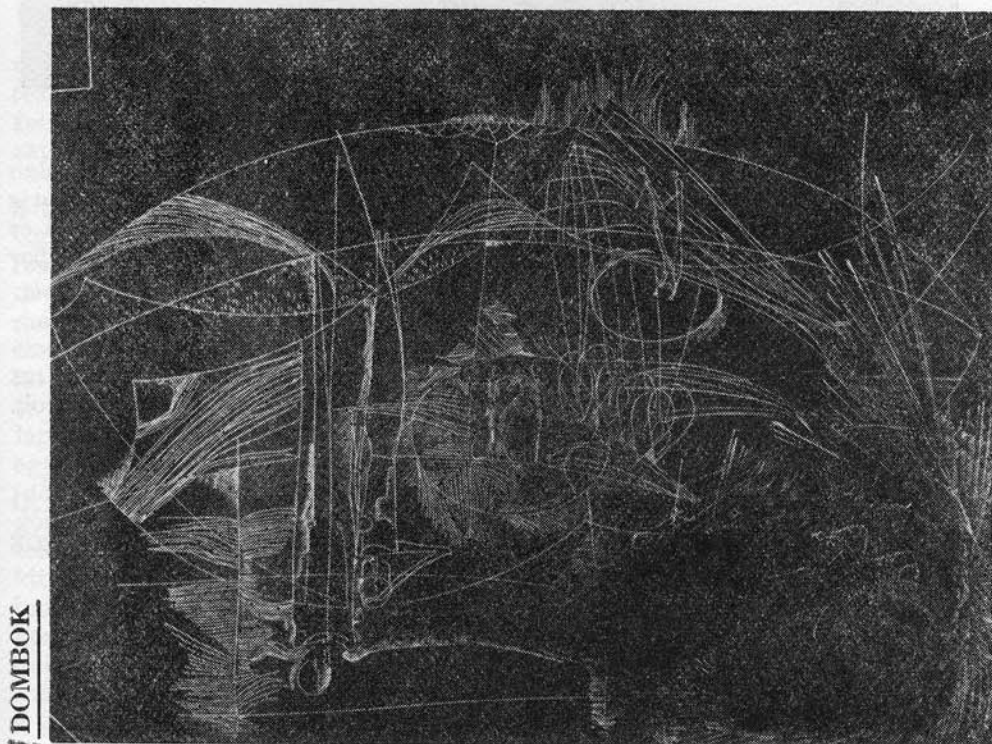
KÖRÖSHIDAK

A partok együvé tartozását tudó angyal, a nyugalom angyala az ellentétek két súlyos gömbjét egyensúlyozza kezében. Nincs félrebillenés, amíg mindkét oldalról nyitottak a hidak, amíg saját természetes törvényei szerint uralkodhat az egyensúly.

A hidak aszfaltja éppen olyan, mint a jobb meg a bal parté. A rajta átvezető út része a partoknak, s feladata bármely út feladata, csupán sűrített formában: minden irányban hordozni a mozgást.

A híd, amelyen az emberek nem járhatnak, csak egyetlen irányban, nem lenne többé híd.

•

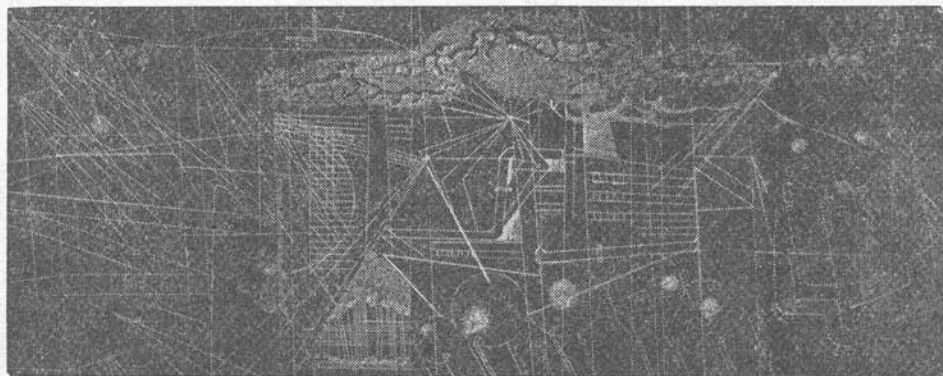

DOMBOK

Nyers földszagú a szél, erős levegő üdíti a földet. A város dombkoszorúja megújító kisugárzások forrása, ősi vitalitású tájtartalék. Pattanásig feszül a szőlővenyigék kérge, fürtökben buggyan ki rajtuk a fölős élet. Kásás fény-belű a fák gyümölcse.

Egy férfi és egy nő a fűhátan rugózó, alig taposott ösvényeken . . . Kéz a kézben haladnak — árnyékuk, valótlan énjük a mögöttük hagyott lejtőre vetülve kétszeresen nem igaz. A városból kifelé sétálva a dombok útja elkerülhetetlenül a gerinchez visz — a szerelmespár völgybe menet is emelkedik.

ROGERIUS II.

Kazán-testű, kazán-egyforma melósok... A dombok szabálytalan íve csak éppen felsejlik, mindent a mértani pontosság ural. A föld szintje magasabb lett néhány emeletnyivel. Emelkedés közben a nád, a fűz és a sás gyökerei természetesen megszakadtak. Kémény-törzsű fák, az ipar fái nyúlnak az égbe, lombjuk, a füst alvó sárkányokat rejteget.

A változatlan szelekből vékonyka csíkok szöknek be az emeleti lakások résein — idegen ősök félelmeit korunkig süvöltöző huzatok. Elborzasztják a földközelihez szokott lakókat. A légáramlatok különben ezt leszámítva igen nagy becsben állanak, bár közismerten szabálytalanok. Nélkülözhetetlenek: füst-tovahajtók, oxigén-pótlók...

FUX PÁL RÉZKARCAI
FÁBIÁN SÁNDOR SZÖVEGE